ב"ה

מגד יזרחים

סיון תשע"ו 203

עלון חודשי להנחלת משנתו ומורשתו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל

על משנת הראי"ה

התפלה משמשת להכניס את כל התורה וכל העבודה, כל החכמה וכל ההופעה, בתכונה טבעית, ומעמד נפשי קבוע עולת ראיה עמ' י"ט

הרב עוסק ביחס בין תורה לתפלה ומלמד שמטרת התפלה לקבע את ההשגות של לימוד התורה והחכמה בטבעו של האדם, ליצור מצב שהתובנות החדשות יהפכו לחלק מחייו של האדם. התפלה קרויה בפי חז"ל: "חיי שעה" הרב מסביר: "שמחיה את השעה, להיות עומדת ישר מול יניקת שפע חיי עולם" (שם).

"התורה תתן לאדם תמיד השגות שכליות הנובעות חדשות בכל עת ואמתיות קימות לעד ממקור האמתי, שהיא חיי עולם. התפלה תעסוק לא בהודעת ידיעות חדשות והעשרת שֶׂכל האדם באמתיותן, כי-אם להשתמש בחלקן של הידיעות הידועות וקבועות, ולהעמיק בכח ההרגש את הרושם של הידיעות המוסריות על כחות הנפש" (שם עמ' כ'). התורה נובעת ממקור השכל המתחדש ולכן היא קרויה "חיי עולם", לעומתה התפלה מטרתה להפנים את ההשגות השכליות בנפשו של האדם בכוח הרגש.

העדפת תפלה על תורה נשללת על ידי שלמה:"מֵסִיר אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ תּוֹרָה גַּם תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה" (משלי פרק כ"ח ט') מסביר הרב: **"לאותן ההרגשות הרוחניות, שהן סעיפי התפלה, יחשב שאין צורך בהדרכה תורנית, ובבא עת תפלה ימהר לעזוב הלְמוד התורני למען הקם עולה של תפלה. ולא כן ילמדנו החכם מכל אדם, שבאמת לא רק לשאיפותיו החמריות של האדם, שמצדן לבהמה נדמה, צריך הוא לסייג תורני להגבילן ולסדרן, כי גם לשאיפותיו הרמות הרוחניות, שהן מיסודי התפלה וענפיה, צריך הוא להגבלה והערכה תורנית. על כן המסיר אזנו משמע תורה לא זו בלבד שהמון רגשותיו החמריות יהפכו לתועבה, באין מורה דרך ומנהיגם בנתיב חיים ואורה, כי גם תפלתו, אע"פ שהיא פונה למעלה, מ"מ באין הדרכה שכלית אלהית המגבילתה, תוכל להפך לרועץ וקלקול, ולא תתן את הפרי הטוב הרצוי, וגם תפלתו תועבה".** התורה מגבילה את שאיפותיו החומריות של האדם, התורה היא "חוקי חיים", מדריכה את האדם כיצד לנהל את חייו בעולם חומרי, ובנוסף לכך התורה מסדרת גם את רגשותיו הרוחניים של האדם שהתפלה היא היסוד שלהן, ולכן המסיר אוזנו משמוע תורה עלול להגיע למצב שבו תפלתו הבאה מתוך רצון טהור להתקרב אל ה' אם לא תהיה מנוטת על ידי התורה, לא תפעל את הפעולה הראויה לה.

התורה יורדת אלינו ואנו חייבים לייצור כלים הראויים לקבלתה, האדם חייב להרגיש חיסרון המתגלה דרך מידת הענווה היא המידה המרכזית שבזכותה ניתן לקבל תורה:"הַתּוֹרָה מוֹרִידָה לְמַטָּה אֶת הָעוֹלָם הָרוּחָנִי אֶל הָאָדָם, וּבָזֶה כָּל הַתַּעֲנוּגִים הָעֶלְיוֹנִים פְּתוּחִים לְפָנָיו, וְזֶהוּ אֹשֶׁר הָאָדָם וְתַכְלִית יְצִירָתוֹ. וּכְדֵי לְהוֹרִיד אֶת הָעוֹלָם הָרוּחָנִי אֵלָיו, צָרִיךְ שֶׁיַּרְגִּישׁ שֶׁהוּא חָסֵר לוֹ וְהַיְנוּ "אֲנִי אֶת דַּכָּא",

וּפָסַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּל הָרִים וּגְבָעוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, וְלֹא הִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ אֶלָּא עַל הַר סִינַי, וְלֹא גָּבַהּ הַר סִינַי לְמַעְלָה" (אורות התורה פי"א ד'). יש גם תנועה הפוכה שהתורה מביאה לידי ענווה: "זְכִירַת הַתּוֹרָה מְבִיאָה לִידֵי עֲנָוָה. כִּי "סִימָן לְגַסּוּת הָרוּחַ עֲנִיּוּת דְּתוֹרָה" (שם סעיף ז'). זכירת התורה משמעותה שהתורה חקוקה בשכלו של האדם, חיבור משמעותי לתורה מביא את האדם להכרה שהוא בסך הכול כלי להתגלות דבר ה' בעולם.

ומכאן אנו מגיעים לכך שלימוד תורה מעבר למידת הענווה מזכך את כל מידותיו של האדם:**"הַתּוֹרָה מְזַכֶּכֶת אֶת הַמִּדּוֹת, וְאֶת כָּל הַתְּכוּנוֹת הַגּוּפָנִיּוֹת וְהַנַּפְשִׁיּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁעַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה מִתְקַפֶּלֶת כָּל הַנַּפְשִׁיּוּת כֻּלָּהּ לְאוֹצַר הַחַיִּים שֶׁל מְקוֹר הַיְשֵׁר הַחַי הָאֱלֹהִי, שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ הַתּוֹרָה, וְעַל יְדֵי שֶׁהִיְתָם שֶׁל הָעֲנָפִים בְּמְקוֹרָם הָעֶלְיוֹן קוֹנִים הֵם שָׁם אֶת הַטֶּבַע הָעֶלְיוֹן וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁל עַצְמִיּוּתָם עַל פִּי יְסוֹד מְקוֹרָם הָאֱלֹהִי, וְאַחַר כָּךְ בְּשׁוּבָם לְהִתְפַּשֵּׁט בַּגּוּף, וְלִפְעֹל אֶת פְּעֻלַּת הַחַיִּים, הֲרֵי הֵם שָׁטְבִים בְּשֶׁפַע רַב שֶׁל אֲצִילוּת וַעֲדִינוּת עֶלְיוֹנָה, וְהַתּוֹצָאוֹת הַמַּעֲשִׂיּוֹת וְהַמַּהוּתִיּוֹת שֶׁלָּהֶן מִתְבָּרְכוֹת וּמִתְעַדְּנוֹת"** (שם סעיף ו').

"ביו"ט של שבועות תרפ"ח בהמשך חדושי התורה שאמר תירץ קושית המגן אברהם בסימן תצ"ד לפי מה דקיימא לן שבז' סיון ניתנה התורה לישראל א"כ איך אומרים בשבועות "זמן מתן תורתנו". (מאורות הראי"ה- שבועות עמ' סח). קושיית ה"מגן אברהם" כיצד אנו אומרים בו' בסיוון "זמן מתן תורתנו" כשלדעת רבי יוסי התורה ניתנה בז' סיוון ונפסקה הלכה כמותו. הרב תירץ: "שישנן שתי בחינות, "מתן תורתנו" ו"קבלת התורה" והן נובעות משתי מדרגות שונות, "דעת עליון" ו"דעתו של אדם", שאם כי גם דעתו של אדם היא שכל הנשפע מן השמים, אבל דעת עליון היא מדריגה גדולה יותר. ובחינת "מתן תורתנו" היא ממדרגת "דעת עליון" ו"קבלת התורה" היא ממדרגת "דעתו של אדם". בו' בסיון הייתה ההתגלות האלוקית הרב קורא לה: "דעת עליון" ואילו בז' בסיוון הייתה "קבלת התורה" והיא על פי מדרגתו של האדם. חז"ל אומרים שמשה הוסיף יום אחד מדעתו, כך שדחיית קבלת התורה ליום ז' בסיוון הייתה מיוזמתו של משה רבנו. בכך הוא ביטא את הצורך להפריד בין מתן תורה לקבלת תורה.

אנו היום מציינים רק את ו' בסיוון ומקווים ביום זה להיות כלים מתאימים לגילויים חדשים בתורה ולזכות ולשלב בין "דעת עליון" ל"דעתו של אדם".

הרב בניהו ברונר
ראש בית המדרש במכללה האקדמית צפת

בית הרב קוק BEIT HARAV KOOK

התגלות

מפורסמת השאלה כיצד ניתן לכלול את האמונה במציאות ה' בכלל המצוות. הלוא מציאות המצווה קודמת באופן הכרחי למצוותיו. שאלה זו הביאה מספר מחכמי ישראל לדחות את הכללתה של האמונה בכלל המצוות. אך רוב מוני המצוות ביניהם הרמב"ם, הרמב"ן והזוהר מנו אותה בכלל התרי"ג, והלוא דבר הוא. מרן הראי"ה קוק כתב על כך (עולת ראיה ח"א עמ' שלז):

"אף על פי כן יֵחשב "אנכי" בכלל המצוות, מצד שנצטווינו בו על האמונה והידיעה שהאלוה שאליו מיוחסים הדברים הראויים ומיוחסים באמת לרוממותו יתעלה, הוא שהוציאנו ממצרים, והוא הנגלה לנו לתן לנו את התורה".

עולה מדברי הרב שאלמלא ההתגלות בהר סיני, היה עולה על הלב שאין זהות הכרחית בין הא-ל הבורא, הא-ל המוציא ממצרים והא-ל הנותן את התורה. אמירה זו, מצריכה עיון מעמיק.

נתבונן בספר שמות, בפרק יט:

בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינָי: וַיִּסְעוּ מֵרְפִידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינַי וַיִּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר:

עם ישראל מגיע לתחנה נוספת במסעו במדבר. לו היינו שואלים את העם מה פישרה של חנייה זו, הם היו בודאי עונים שהם יצאו ממצרים, ושהם נחים בתחנת ביניים בדרך לארץ ישראל. בניגוד למה שאפשר לחשוב, עם ישראל לא ציפה למתן תורה. בהיותם במצרים הם ציפו לגואל שיוציא אותם מהשעבוד ויקח אותם לארץ ישראל – הארץ שלפי המסורת הלאומית הובטחה לאבותיהם בברית. משה הופיע לפניהם ואמר שהוא הגואל המצופה כדי להוציא אותם ממצרים ולהביא אותם אל הארץ. לאחר היציאה ממצרים הם האמינו בו כגואל וחיכו לקיום החלק השני של ההבטחה – הכניסה לארץ ישראל. גם הפסוק שנאמר למשה במעמד הסנה: "בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעַבְדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה", אינו רומז על מתן תורה כי אם להקרבת קרבנות. ההבחנה בין שני סוגים של זהות ישראלית, זו המתייחסת אל האבות לעומת זו המתייחסת למשה, מבוארת בדברי הרב קוק זצ"ל (אורות עמ' קנ):

"האבות משפיעים הם את הצד הטבעי שבכנסת ישראל, ומשה רבנו את הצד הלמודי. והם ממוזגים זה בזה ומשפיעים זה על זה. ולעתיד לבא יתחבר לגמרי משה עם האבות, ויגלה במשיח בצורה כלולה מכל, ולמעלה ראש ינשא הצד הטבעי שבכנסת ישראל, "מחשבתם של ישראל קודמת לכל", ויתראה לעין כל שהוא שורש כל התורה כולה". הדברים נמשכים גם אל ההבחנה בין היהדות הניסית והיהדות הטבעית (אורות עמ' קמא-קמב).

נשוב לענייננו:

וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו ה' מִן הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתַגֵּיד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עם ישראל עוסק בחניה, ומשה מתנבא. את המילים: "וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים" יש לפרש במשמעות של קבלת נבואה ולא של שינוי מקום, משום שמיד לאחר מכן נאמר: "וַיִּקְרָא אֵלָיו ה' מִן הָהָר", ואם כן הוא לא היה בהר. מהו התוכן של נבואה זו?

אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וָאֶשָּׂא אֶתְכֶם עַל כַּנְפֵי נְשָׁרִים וָאָבֵא אֶתְכֶם אֵלָי: וְעַתָּה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ בְקֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי וִהְיִיתֶם לִי סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ: וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

הקב"ה מחדש שלעם ישראל יש תפקיד בעל אופי דתי-אוניברסאלי, שאותו הוא עוד לא מגלה. זהו בעצם על התוכן של התורה: ממלכת כוהנים וגוי קדוש.

וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיָּשֶׂם לִפְנֵיהֶם אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ ה':

כשמשה מופיע בפני זקני העם ומוסר להם את התכנית, הדבר הוא בבחינת חידוש עבורם, שכן היה ידוע להם מאבותיהם על גואל הבא להכניסם לארץ ישראל, אולם הם לא קיבלו מסורת על תורה שעתידה להינתן. הדבר מעורר בהם חוסר אמון, ספק: האם זהו דבר ה' או דברו של משה – פילוסופיה דתית שאותה הגה בארמון המלכות או במדיין? במושגים של הזמן העתיק הדבר מקבל צורה עוד יותר חריפה: שמא אלוה אחר, שאיננו אלוהי אבותם, הוא המתגלה דרך תורת משה? חוסר אמון זה ניכר בפסוק הבא:

וַיַּעֲנוּ כָל הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ: כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה. וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל ה':

הדגש בפסוק זה הוא שהעם רוצה לעשות רק את מה שה' דיבר, ולא את מה שמשה מדבר: "כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה". כך גם מודגש בפסוק הבא:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אָנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַב הֶעָנָן בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְּרִי עִמָּךְ וְגַם בְּךָ יַאֲמִינוּ לְעוֹלָם וַיַּגֶּד מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל ה':

אם כן, **תגובת ה' היא: יש צורך בהתגלות** על מנת שהעם ידע שתורת משה היא אמת. כך גם מפרש רש"י: "שמעתי מהם שרצונם לשמוע ממך, אינו דומה השומע מפי השליח לשומע מפי המלך, רצוננו לראות את מלכנו". כלומר: השליח איננו אמין כמו המלך, וייתכן שהוא מוסיף או גורע מדבריו. הברית עם האבות כללה רכיבים לאומיים, כגון עם וארץ, וכאשר משה מבקש להוסיף רכיבים דתיים **העם מבקש את ההתגלות הישירה של**

ה' – "רצוננו לראות את מלכנו".

גם הרמב"ם מבאר שמעמד הר סיני בא לצורך אימות נבואת משה. כך הם דבריו בהלכות יסודי התורה (ח, א):

"משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה, שהמאמין על פי האותות יש בלבו דופי שאפשר שיעשה האות בלט וכשוף, אלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאם, לא להביא ראיה על הנבואה, היה צריך להשקיע את המצריים קרע את הים והצלילן בתוכו, צרכנו למזון הוריד לנו את המן, צמאו בקע להן את האבן, כפרו בו עדת קרח בלעה אותן הארץ, וכן שאר כל האותות, ובמה האמינו בו? במעמד הר סיני שעינינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר האש והקולות והלפידים, והוא נגש אל הערפל, והקול מדבר אליו ואנו שומעים משה משה לך אמור להן כך וכך... ומנין שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דופי? שנאמר 'הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם'".

מכלל דברים אלו עולה שקודם מעמד הר סיני לא האמינו העם במשה נאמנות שעומדת לעולם, אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה.[1]

ניתן לדייק שמעמד הר סיני היה בבחינת חידוש לעם ישראל גם מדברי הפתיחה לעשרת הדברות:

אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

מדוע הקב"ה בוחר לזהות את עצמו בפני שומעיו דרך יציאת מצרים? ננסה לבנות משפט בעל אופי תחבירי דומה: "אני איציק, נפגשנו אתמול בשוק" – איציק מציג את עצמו לזולת ומציין מפגש קודם שאירע ביניהם. מדוע יש צורך להדגיש את המפגש הקודם? משום שאיציק נראה היום שונה ממה שהיה נראה אתמול. אתמול הוא היה בבגדי עבודה ואילו היום הוא בבגדים רשמיים, וכביכול הוא אומר: "אל תתפלא, אני אותו אחד".

כך מסביר רש"י: כשהאלוה נגלה בהר סיני הוא נגלה באופן שונה מהאופן שבו הוא נגלה ביציאת מצרים:

"לפי שנגלה בים כגיבור מלחמה, ונגלה כאן כזקן מלא רחמים... אל תאמרו שתי רשויות הן – אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים..."

ביציאת מצרים היה ברור לעם שיש לאלוה מטרה פוליטית – להביא אותם לארץ ישראל – לכן הוא נראה להם כגיבור עושה מלחמה. אולם בהר סיני הם שמעו שהאלוה רוצה לתת תורה, ולכן הוא נראה להם כזקן, כראש ישיבה. האלוה שרוצה להביא אותם אל הארץ הוא אלוהי האבות, והאלוה שרוצה לתת להם תורה הוא אלוהי משה. לכן אומר ה': אני אותו אחד. המשמעות העמוקה של הקביעה הזו היא שאין לנתק בין הדתי לפוליטי.[2] לפי כל זה מתבררים היטב דברי הרב זצ"ל אשר פתחנו בהם את עיוננו.

הרב אורי שרקי

ירושלים

1. גם רבי יהודה הלוי, בספר הכוזרי מאמר ראשון, פז, מבאר באופן דומה.
2. אנקדוטה אחת מדגימה את הלך הרוח הזה: שאל פעם עיתונאי את ד"ר יוסף בורג, שהיה מראשי המפד"ל: בצמד המילים 'דתי-לאומי' מה יותר חשוב לך – הדתי או הלאומי? תשובתו של בורג הייתה: המקף...

מכתבי הראי"ה
מהמרכז התעודי

הסכמה שהיא גם חסד

יתום ואלמנה יעודד

י"ב אלול תרפ"ט

אחינו היקרים, נדיבי-הלב אוהבי-תורה ומכבדיה,

שלו' רב.

הנני[1] בזה פונה לכבודם, שיואילו נא להעיר את רגשי לבבם העדין, לטובת מצוה רבה, הנוגעת לכבוד איש דגול מרבבה, הרב הגאון הצדיק המפורסם מו"ה חיים סתהון ז"ל,[2] שהניח אחריו יתומה אומללה שאמה הרבנית הכבודה עוסקת להשיאה להגון לה.

אבל הבית הוא ריקן... והרב המנוח הצדיק ז"ל הניח אחריו ספר יקר ערך מאד בשם ארץ חיים,[3] על כל ההלכות הנוגעות לא"י המפוזרות בארבעת חלקי השו"ע, וזהו כל הרכוש אשר השאיר אחריו[4] להחיות את המשפחה האומללה שנשארה בחוסר כל[5]...

תכון עתירתי מאת כל נדיב לב וחובב תוה"ק, כל אשר יגיע הספר היקר הזה לידו מאת הרבנית האלמנה, להביאו ברכה אל ביתו[6] בחבת קודש, ולשלוח את מחיר הספר בעין יפה ובכבוד, לידי האלמנה הרבנית תחי' למען תוכל לכלכל עי"ז את הוצאת נשואי הבת, יתומת הרב הגאון הצדיק המחבר ז"ל.

וזכותו תעמוד לכל המשתתפים בדבר מצוה רבה זו, לברכם ממקור הברכות כנפשם היקרה, ונפש החותם לכבוד התורה וגדול הוגיה,[7] בברכה נאמנה מהר הקודש מירושלים, ובכתיבה וחתימה טובה לאלתר לחיים..

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. אגרת ההסכמה וההמלצה נמצאת בכתי"ק של מרן הרב זצ"ל במרכז התיעודי של בית הרב תיק אי202 בכתי"ק של מרן הרב זצ"ל וכן מוקלד על נייר הלוגו של הרב הראשי. הבאנו כאן גם את התוספות הקטנות שבעותק המוקלד והרשמי ושנחתם ע"י הרב זצ"ל, שכפי הנראה הוסיף הרב לאחר הטיוטה שבכתי"ק.
2. חיים בן מנשה סתהון (תרל"א-תרע"ו 1871-1916). אביו היה רבה לשעבר של ארם צובא שעלה והתיישב בצפת, ולימים בשנת תרס"ב נתמנה הרח"ס לרב ראשי בצפת.
3. הספר "כולל ענינים הנוגעים לארץ ישראל בדינים ומנהגים ותקנות", יצא לאור בשנת תרס"ח, וכולל את הסכמותיהם של הרבנים הרב יעקב שאול אלישר, הרב יצחק משה אבולעפיא, הרידב"ז, הרב חיים ברלין והרב אליהו בכור חזן. הספר "התגלה" מחדש בשנים האחרונות וזכה לשלוש מהדורות נוספות בתשכ"ח, תשמ"ב ותש"נ.
4. מילה זאת מהכת"י נשמטה בעותק המוקלד.
5. ההדגש במקור.
6. במקור כת"י: אל ביתו ברכה.
7. שתי המילים הללו התווספו בעותק המוקלד.

ליקט וערך: הרב ארי שבט

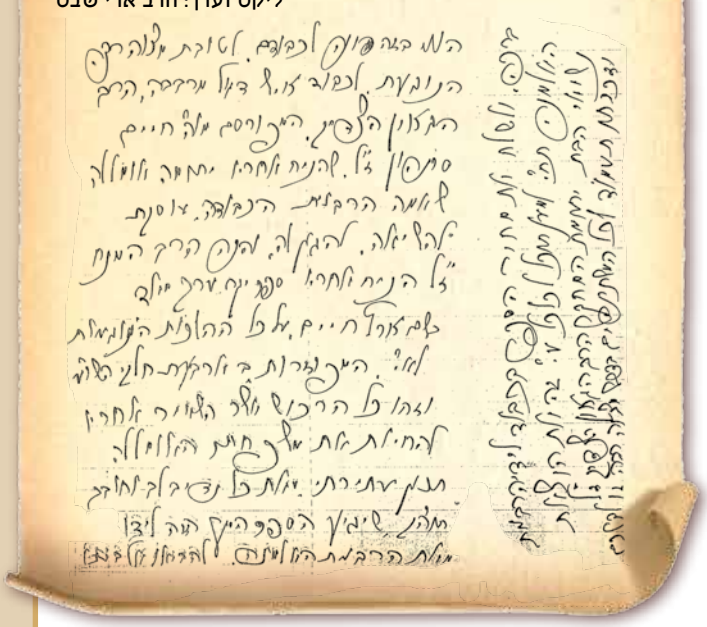

חג השבועות, חג מתן תורה היה חג מיוחד בבית מרן הרב, אוירה של קדושה, הוד ורוממות מקרין מרן הרב על הקהל המגוון הממלא את האולם.

"בהרצאת הרב בליל-שבועות, היינו מרגישים באופן מוחשי את המובן של "קבלת התורה", משיגים השגה בהירה של מסירת התורה. בליל-שבועות, ב"זמן מתן תורתנו", הופיעה לעינינו קרן-אור מן האור האלוקי שהתגלה במעמד הר-סיני, אצל העמוד של האיש הגדול הרב".

לילה מיוחד זה הקדיש הרב ללימוד מתוך ספר המצוות לרמב"ם.

על לימוד "ספר המצוות" כתב, מרן הרב, באגרת לבנו יחידו (ז' סיון תרע"ד): "ברוך ה', עבר עלינו היום הקדוש, חג הביכורים, לשלום ולשמחה. בליל-החג נקבצו ובאו חלק הגון מקבוצנו, והרצתי לפניהם ברהיטא את שרשי הרמב"ם ל'ספר המצוות', עם הערות כלליות והשקפות, ליסוד חלוקי הדעות שבין הרמב"ם והגאונים" (אגרות הראי"ה, ח"ב, עמ' רצ"ה).

על לימוד זה יש בידינו דברי תיאור שכתב הרב שמעון גליצנשטיין, מזכירו של הרב בימי מלחמת העולם הראשונה, כשהרב היה בלונדון: "בשני זמנים התגלה מרן הרב בכל הדרת גדולתו, בפורים ובליל שבועות. והרי רשמי מליל חג השבועות הראשון שלי, במחיצתו של הרב בלונדון, תרע"ז: השעה כבר מאוחרת. באולם שבבית הרב התכנסו אנשי-שם רמי-מעלה וציפו לבואו. הגאון התאחר קצת. על שולחנו סעדו אורחים חשובים. בהדרת כבוד הוא נכנס לאולם, הוציא מארון הספרים את ספר המצוות להרמב"ם, והתחיל להרצות דבריו. הרב יכול היה לפרק הרים ולישר גבעות בדברי פלפול מחודדים, אולם לא זאת היתה דרכו, לא זאת היתה דרך השקפתו על דרך הלימוד. הבנתו הישרה, חכמתו העמוקה, וכשרונותיו הגאוניים בכללם, יצרו אצלו כיוון מקורי. הוא מגלה את שרשי הדברים, את היסודות הפנימיים של חילוקי הדעות, וכך הוא מוביל את הלומדים -המעיינים במרחבים העצומים של תורה-שבעל-פה. - בלילה ההוא, הוא היה כאמור מגלה את היסודות, שמהם הושתתה ועליהם נבנתה תורתנו הקדושה. סמוך היה הרב בידיו אל העמוד, פיו הפיק מרגליות ופנינים, עמד על רגליו כל הלילה, בלי כל רגש של ליאות ועייפות, ואת רוממות-גדולתו הרגישו המקשיבים. על-ידי מוחו, שכלו והגיונו, של הגאון העומד לפניהם, נצצו אורות מקרני השלהבת היותר גדולה וקדושה - מעמד "מתן תורה".

ביום מתן תורתנו -
גדולת עולם
מתחדשת בקרבנו

ביום מתן תורתנו
נתעטרנו בעטרת גדולה,
אחרי שפרחה נשמתנו
מרוב חזון וגדולה אצילית,
ומטל-של-תחיה
שבנו לחיות חיים חדשים.
ובכל שנה ושנה,
כשהיום הגדול והקדוש הזה
חוזר ומופיע-
גדולת עולם מתחדשת בקרבנו,
ונכונים אנו להקשיב שוב
לקול ד' בכח,
קול ד' בהדר,
ולחוג בעוז ותפארה
את חג השבועות,
חג הביכורים,
ולשמוח בו
בחדוות עולמים סלה.

('התור', סיון תרפ"ו)

על קריאת ה'אקדמות' של מרן הרב כתב הסופר מר אפרים צורף, מפי הרב יעקב משה חרל"פ, תלמידו ונאמן ביתו ורוחו של מרן הרב משך ל"ב שנים, מראשית בואו של הרב ליפו (תרס"ד) ועד היום שנתבקש בו לישיבה של מעלה (תרצ"ה) ואלו דבריו: "מאז הופיע על פני ארצנו הק' שמשו של גאון עוזנו, פאר ישראל וקדושו, מרן רבי אברהם יצחק הכהן קוק זצוק"ל, בעלותו על כסא הרבנות ביפו והמושבות, זכיתי להתדבק בחקל-תפוחין-קדישין, וגם הוא פתח לפני את אוצרו הטוב, וירק עלי משפע קדשו, וישקני ממי בארו וממעיינו המתגבר בהלכה ובאגדה, הורני דברי אלקים חיים בדברים שהם מכבשונו של עולם, לאהבת ד' ויראתו, אהבת ישראל לסגולתו ואהבת ארץ חמדתו כליל-תפארתו. ואחר כך כשנתעלה להיות רב-רבנן, מרא דארעא דישראל, ושכן כבוד בעיר קדשנו, ויכונן את הישיבה הגדולה, ורבים מהמצויינים וגדולי הכשרון נהרו אליה והתבסמו מאור תורתו וקדושתו של רבינו הרב זצוק"ל, העמיס עלי הצעיר, להגיד לפניהם שיעורים כסדרן ושיחות-קודש, ופקודתו שמרה רוחי". (הקדמת 'בית זבול', ח"א - ירושלים תש"י - עמ' ו')

והרי מה שכתב ה'נזיר' הרב דוד כהן, בספר זכרונותיו, על קריאת ה'אקדמות' האחרונה בחייו:

"אחרי הפסח נפל הרב למשכב, ורבה החרדה. בליל שבועות נכנס לאולם ולימד מ'ספר המצוות', כדרכו מאז ללמד כל הלילה בעמידה מ'ספר המצוות' ולהגיד חידושים. נשארתי אני למנין השני, המאוחר, בבית המדרש, לשמוע 'אקדמות' מפי הרב. הרב נכנס לקריאת התורה, עלה לתורה, כהן, הגיד אקדמות בנעימה, בקול, בבכיות ובחדוה, כדרכו בכל שנה. אך הרגשתי כי זו שירתו האחרונה...".

"וכל העם רואים את הקולות..."

הרב שמעון סטרליץ, מראשוני תלמידי הרב המובהקים, מספר את אשר קלט מתוך שיחת מרן הרב למשמעות הפסוק "וכל העם רואים את הקולות" וכך אמר: "יש דברים וקול דברים, ושניהם אחידים הם בפנימיותם, ואינם ניתנים להפרדה. כשאדם יורד ונעשה מחובר וקשור להווה, כשכל תגובותיו באות מתוך הרגשתו הרגעית, אז נוצר אצלו פירוד בין הדבר הנראה ובין הקול הנשמע. אולם כשאדם מתעלה, כשהוא עומד על יד מקור-היצירה, **מסוגל הוא לראות את הנשמע ולשמוע את הנראה, כי הדברים וקול הדברים אחד הם**".

(לקט מתוך מועדי הראי"ה הרב מ"צ נריה)

מגד ירחים
עלון חודשי בהוצאת "בית הרב" זאת לראיה (ע"ר)
רח' הרב קוק 9 ת.ד. 6275, ירושלים 91062
טל: 02-6232560, פקס: 02-6242908
betharav@zahav.net.il www.moreshet.co.il/beit-harav
ניתן לקרוא את העלון "מגד ירחים" גם באתר: www.yeshiva.org.il
עריכה: שושנה רייך עיצוב גרפי: ש. יוסטמן

שושנה רייך